

DERS ÖZETİ • EVİMİZ DÜNYA

Yaşadığı İlde Doğal ve Beşerî Çevredeki Değişim

Bir ilin görünümü hem **doğa olaylarıyla** hem de **insan etkinlikleriyle** zamanla değişir. Bu özette değişimin nedenini ve sonucunu ayırt etmeyi tekrar edeceksin.

1 Doğal Çevre

- İnsan eli değmeden var olan özelliklerin bütünüdür.
- Unsurları: iklim, yer şekilleri, su kaynakları, bitki örtüsü.
- Örnek: dağ, ova, akarsu, göl, orman.

2 Beşerî Çevre

- İnsanların oluşturduğu unsurların bütünüdür.
- Unsurları: nüfus, yerleşim, ulaşım, sanayi, tarım.
- Örnek: ev, okul, köprü, fabrika, ekili tarla.

3 Doğal Nedenler

- Deprem: yer şekillerini aniden değiştirir.
- Sel: toprağı sürükler, evlere zarar verir.
- Erozyon: verimli toprak yavaş yavaş taşınır.
- Kuraklık: su kaynakları ve ürün azalır.

4 Beşerî Nedenler

- Göç ve nüfus artışı: konut ihtiyacı doğar.
- Sanayileşme: iş olanağı artar, kirlilik oluşabilir.
- Kentleşme: tarım arazisi ve yeşil alan azalır.
- Ulaşım ağırları: yolculuk kısalır, ticaret canlanır.

5 Akış ve Gözlem Rehberi

- Fabrika → göç → nüfus artışı → konut talebi → tarım arazisi azalır.
- 1) On yıl önce ne vardı? 2) Şimdi ne var?
- 3) Doğal mı, beşerî mi? 4) Nedeni ne? 5) Sonucu ne?
- Etiketi sonuca değil, başlatan nedene göre koy.

Doğal ve Beşerî Çevre Unsurları

Özellik	Doğal Çevre	Beşerî Çevre
Kim oluşturur?	Doğa kendiliğinden	İnsanlar
Unsurları	İklim, yer şekilleri, su, bitki örtüsü	Nüfus, yerleşim, ulaşım, sanayi, tarım
Örnek	Dağ, akarsu, orman	Köprü, fabrika, mahalle
Değişim nedeni	Deprem, sel, erozyon, kuraklık	Göç, sanayileşme, kentleşme, ulaşım
Örnek sonuç	Tarım arazisi azalır	Konut ihtiyacı artar

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER

Yaşadığı İlde Doğal ve Beşerî Çevredeki Değişim: adım adım 5 örnek**ÖRNEK 1** UNSUR AYIRT ETME

Orman, köprü, akarsu ve fabrikadan hangileri doğal çevre unsurudur?

- 1 "Bunu insan mı yaptı?" diye sor.
- 2 Orman ve akarsu doğada kendiliğinden oluşur.
- 3 Köprü ve fabrikayı insanlar yapar.

Cevap: Orman ve akarsu doğal, köprü ve fabrika beşerî çevre unsurudur.

ÖRNEK 2 DOĞAL NEDEN

Üç yıl az yağış alan bir ilde baraj gölü küçülmüş, ürün azalmıştır. Yorumla.

- 1 Başlatan olay yağış azlığı, yani kuraklıktır.
- 2 Kuraklık insan kararı değildir, neden doğaldır.
- 3 Su azalır (doğal çevre), ürün düşer (beşerî çevre).

Cevap: Doğal bir neden hem doğal hem beşerî çevreyi değiştirmiştir.

ÖRNEK 3 BEŞERÎ NEDEN

Ayçiçeği tarlalarının yerine çevre yolu ve siteler yapılmıştır. Yorumla.

- 1 Başlatan olay yol yapımıdır, neden beşerîdir.
- 2 Olumlu sonuç: ulaşım kolaylaşır, iş yerleri açılır.
- 3 Olumsuz sonuç: tarım arazisi azalır.

Cevap: Beşerî bir değişimdir; hem olumlu hem olumsuz sonucu vardır.

ÖRNEK 4 NEDEN-SONUÇ ZİNCİRİ

X iline fabrika açılmıştır. Sırala: konut talebi, göç, nüfus artışı.

- 1 Fabrika iş demektir, önce göç başlar.
- 2 Göç edenlerle ilin nüfusu artar.
- 3 Artan nüfus için yeni konut gerekir.

Cevap: Göç → nüfus artışı → konut talebi.

ÖRNEK 5 GÖZLEM YORUMU

Dere taşınca zarar gören mahalle yüksek bir yere taşınmıştır. Yorumla.

- 1 Başlatan olay seldir, neden doğaldır.
- 2 Evler zarar görmüş, mahalle taşınmıştır.
- 3 Yerleşim yeri değiştiği için beşerî çevre etkilenmiştir.

Cevap: Doğal bir neden beşerî çevreyi değiştirmiştir.

MİNİ TEST

Yaşadığı İlde Doğal ve Beşerî Çevredeki Değişim: 10 soruda kendini dene

Ad Soyad:

Tarih:

Doğru / Yanlış:

1. Aşağıdakilerden hangisi doğal çevre unsurudur?

- A) Otoyol
B) Fabrika
C) Göl
D) Liman

2. Aşağıdakilerden hangisi beşerî çevre unsurudur?

- A) Demir yolu
B) Ova
C) Orman
D) Akarsu

3. Hangisinde yalnız doğal çevre unsurları verilmiştir?

- A) Dağ, köprü
B) Fabrika, göl
C) Mahalle, ova
D) Akarsu, bitki örtüsü

4. Verimli toprağın su ve rüzgârla taşınmasına ne denir?

- A) Kuraklık
B) Erozyon
C) Deprem
D) Kentleşme

5. Hangisi doğal bir nedenle ortaya çıkan değişimdir?

- A) Kuraklıkla gölün küçülmesi
B) Tarlaya site yapılması
C) Yeni yol açılması
D) Sanayi bölgesi kurulması

6. Kent nüfusunun ve yerleşim alanlarının kırsala göre artmasına ne denir?

- A) Erozyon
B) Sanayileşme
C) Kuraklık
D) Kentleşme

7. Hangisi beşerî bir nedenle ortaya çıkan değişimdir?

- A) Selin toprağı sürüklemesi
B) Depremle yamacın kayması
C) Göçle mahallelerin büyümesi
D) Kuraklıkla derenin kurumması

8. Bir ile fabrika açılınca ilk olarak hangisi beklenir?

- A) Nüfusun azalması
B) Çalışmak için ile göç edilmesi
C) Tarım arazisinin artması
D) Yağışların çoğalması

9. Uzun süren kuraklığın beşerî çevredeki sonucu hangisi olabilir?

- A) Çiftçi ailelerin göç etmesi
B) Yer şekillerinin değişmesi
C) Akarsuların taşması
D) Bitki örtüsünün gürleşmesi

10. "Eskiden bostan olan yerde şimdi site var." gözlemi için hangisi doğrudur?

- A) Doğal neden, sonuç yok
B) Doğal neden, yeşil alan artar
C) Beşerî neden, nüfus azalır
D) Beşerî neden, tarım arazisi azalır

Cevap anahtarı

1. C · Göl doğada kendiliğinden oluşur; diğerlerini insanlar yapar.
3. D · Akarsu ve bitki örtüsü insan eli değmeden var olur.
5. A · Kuraklık bir doğa olayıdır; diğerleri insan etkinliğidir.
7. C · Göç bir insan hareketidir; diğerleri doğa olayıdır.
9. A · Ürün azalınca tarımla geçinen aileler göç edebilir.

2. A · Demir yolunu insanlar yapar; ova, orman ve akarsu doğaldır.
4. B · Erozyon, toprağın üst katmanının taşınmasıdır.
6. D · Bu tanım kentleşmeyi anlatır.
8. B · Fabrika iş olanağı sağlar, zincirin ilk halkası göçtür.
10. D · Siteyi insanlar yapar; bostanın yerini aldığı için tarım arazisi azalır.

Konunun tam anlatımı ve daha fazla soru:

tahtaapp.com/blog/dersler/5-sinif-sosyal-bilgiler-ya-sadigi-ilde-dogal-ve-beseri-cevredeki-degisim-konu-anlatimi